

Posudek na disertační práci Petra Brožky

Fenomén prázdné galerie

Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně

Petr Brožka zvolil jako formu své disertační práce rozsáhlé teoretické pojednání. Jeho cílem je pojednávat o konceptuálním uměleckém díle, konkrétně o „prázdné galerii“, v jeho obecných zákonitostech (s. 7). V titulu práce se objevuje pojem „fenomén“, další metodické přístupy vedle fenomenologie jsou v úvodu charakterizovány jako sémiotika, hermeneutika, teorie výtvarného umění (nikoli „kunsthistorie“) a zen (tedy ani náboženství, ani filosofie).

Brožkovo teoretické pojednání má charakter traktátu, nevychází induktivně ani deduktivně z nashromážděných údajů či jejich interpretace, ale je volně vedenou úvahou. V ilustracích je reprodukována řada příkladů výstav „prázdných galerií“, avšak jen některé jsou použity pro samotný výklad, a to dosti nesoustavně. Východiskem je – přecejzen – uměleckohistorická publikace, totiž katalog výstavy *VOIDS – a Retrospective*, která se konala v roce 2009 v Paříži. (Tuto výstavu jsem bohužel neviděla a citovaná publikace není v pražských knihovnách ani na internetu dostupná.) Autorovým cílem je oponovat některým tezím této publikace a několika dalších textů.

Pro své pojednání zvolil autor esejistickou formu, odvolává se na Karla Kosíka a Jana Patočku, přičemž svůj postup označuje jako hermeneutický kruh ve smyslu Hanse G. Gadamera. Rozdílné metodické přístupy chápe jako dvě vrstvy (s. 17): má jít o obecnou klasifikaci neboli heuristickou analýzu, a o kontextuální interpretaci, vztaženou „vedle klasické deduktivní sémiotiky k sekundárním efektům mýtů primitivních kultur“ (není mi jasné, co se míní heuristickou analýzou, pokud heuristika znamená „zkusmé řešení problémů, pro něž není znám algoritmus“.) Teze o mýtu, chápaném jako „znakový princip“, mají být jádrem textu, přičemž autor klade řečnickou otázku, snad míněnou afirmativně: „Neumožňuje metodologie vznik vědecké obdoby mýtu?“, na niž odpovídá: „Mýtus ve svých důsledcích by byl všeprostopujícím, nebýt nekonečných dokumentačních databází.“ (s. 18) Tato poněkud nejasná formulace je typická

pro způsob, jakým se autor snaží zachytit myšlenky, které se dotýkají velkého množství témat a problémů.

Již zde rekapitulované úvodní partie textu naznačují, že myšlenková struktura Brožkovy disertační práce bude velmi nezvyklá a mimořádně náročná. Jak Brožka poznamenává, „jakmile přitakáme lyrickému epoché, počnou se stránky plnit samy sebou a celá problematika se přesměrovává do míst, kde nástroje jiných oborů přestávají fungovat.“ V práci zjevně k nějakému takovému pohybu došlo a text se zdá být jeho záznamem. Jeho sdělnost je však dosti omezená, protože vytrvale vzdoruje uchopení nějakým pojmovým systémem. Domnívám se, že autor se nechal nejvíce ze všeho ovlivnit psaním Michala Ajvaze, jehož cituje a který se snaží spojovat fenomenologii s literárním (uměleckým) projevem.

V tomto směru se ale autor a jeho text dostali do úzkých. Mimořádně náročnou situaci, do níž se sám vmanévroval, bohužel Brožka podle mého mínění neustál. Klíčovým problémem je otázka, jak v textové rovině realizovat výtvarné, tedy nepojmové a materiálně konkrétní výtvarné myšlení. Ajvaz je s písemnictvím, které se realizuje v aspoň technicky stejném médiu jako psaní teoretických úvah, přece jen ve výhodnější pozici, a přesto jeho výsledky zdaleka nejsou úspěšné. Brožka se pokusil tento problém řešit synkretickým vrstvením různých myšlenkových metod a tematizovaných motivů. Nesměrovaný, snad kruhový postup uvažování s bohužel stal ve výsledku velmi nepřehledným.

I když úvahy odnikud nikam nespějí, může se v nich cosi otevírat, avšak v případě této disertační práce nedochází k žádnému vyjevení nového pohledu. Proto také nelze říci, jak autor došel k závěrečnému soudu, že prázdná galerie neexistuje, je iluzí – ovšem toto tvrzení se nachází již také v úvodních formulacích východisek. Na s. 105 dokonce čteme, že „prázdná galerie je nefunkční klišé...je to obdoba pojmu čistý vzduch. Každý o něm má vlastní představu.“ Za jedině pravý a skutečný příklad realizace prázdné galerie označuje autor opakovaně projekt Petra Rónaie *Brněnský koncept* (v Domě umění města Brna), avšak ani na jednom z míst nelze nalézt zdůvodnění.

Téměř na konci (s. 125) čteme vymezení základních pojmů, přičemž autor míní, že jsou již výsledkem předchozích úvah, což však čtenář stěží může sdílet. Vedle takto zacyklených či navzájem mimoběžných úvah nacházíme ve „vířícím“ textu i místa, která si navzájem odporují: zatímco na s. 15 se v souladu s názvem práce hovoří o fenomenologii (která se ovšem nechápe jako striktní metodický postup) jako o základním prismatu výzkumu, na s. 132 čteme, že „prisma fenomenologie...bylo na základě konzultací vyhodnoceno jako příliš široce uchopitelné, ve zkrácené verzi obtížně srozumitelné, a proto se mu náš text záměrně vyhýbá.“ Přitom s některými fenomenologickými kategoriemi v úvahách pracuje (již zmíněná epoché, „fenomenologické těhotné prázdno“ na s. 104, vychýlení ideálu do konkrétna na s. 37 a 43).

V textu je značné množství pojmových a logických rozporů, např. autor zaměňuje analýzu a hodnocení (s. 131), kategorie „obřadu“ je použita bez vysvětlení a dosti zmatečně (s. 80), zásadně sporné je tvrzení, že „kurátoři jsou specifickou součástí divácké obce“ (s. 58), stejně jako ztotožnění intervencí v galerii a ve veřejném prostoru (s. 47), atd. Problematická je funkce čtyř vložených „situací“, které jsou myšlenkovými experimenty, které ovšem z povahy věci stěží co dokazují. Někdy se zdá, že by úvaze pomohla lepší znalost další literatury (např. u úvahy o stěží udržitelném tvrzení, že přítomnost není opakem absence, s. 37).

Podobnou výtku je zřejmě třeba adresovat celku práce. Zároveň je ale zřejmé, že soustavná znalost této literatury zásadně přesahuje možnosti postgraduálního studia výtvarných umění. Ostatně jsem přesvědčena, že právě taková hlubší a širší znalost by musela autora přivést k tomu, že se pokouší o nedosažitelný cíl. Chybou, která je konec konců zodpovědná za všechny výše zmíněné nedostatky textu, tak není špatné nebo nedostatečné studium, protože doktorandovi nepřekvapivě a pochopitelně scházejí rozsáhlé kompetence v oboru filosofie a řady dalších oborů. Chyba spíš spočívá ve vytčeném cíli, totiž v představě, že nestrukturovaným uvažováním lze dospět k racionálně formulovaným závěrům, a to vše zachytit v textu, který by postup úvahy úspěšně zprostředkoval čtenáři.

Je jasné, že disertační práci v oboru výtvarná umění nelze hodnotit stejně, jako v oborech jednotlivých humanitních věd. Není tedy vůbec jasné, jaké hodnotící kritérium použít. Brožka se pokusil o sepsání textu, který by jeho úvahy prezentoval způsobem, který při prvním pohledu na formu práce má připomínat práci z oboru filosofie či obecné uměnovědy. Jako práce z oboru teorie či filosofie umění předložený text nemůže obstát. V rámci volného žánru „psaní umělců“ bychom mohli práci charakterizovat jako pokus o metodicky nesoustavné vlastní úvahy, které jsou poměrně náročné, avšak nemají žádný výsledek, neukázaly nic kromě sebe samých. Domnívám se, že v obou případech nelze jinak, než označit práci jako neúspěšnou.

Předloženou disertační práci Petra Brožky proto nedoporučuji jako podklad k udělení titulu PhD.

Prof. PhDr Milena Bartlová, CSc

Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

V Praze 3. září 2014